

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvcvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXXIIII. De materia eucharistiæ secundum speciem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

quod sit figura passionis Christi, qui proper innocentiam de agnus: quantum uero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalidis protecti sunt filii Israhel a deuafante angelo, & educti de Egyptiaca seruitute. & quantum ad hoc ponitur principia figura huius facti agnus paschalis: quia enim omnia ipsum representat, & per haec patet ratiō ad obiecta.

*Super Questionis
74. Artic. primum.*

QVAESTIO LXXIII.

De materia eucharistiae quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

*J. N. art. in ratione
ad fin. habebit qd
sequitur. Author de ca
silio, si alibi nō
inueniretur vinum,
an esse solus panis.
conferandus: teneat
enim partem nega
tivam, eo qd perfe
ctio sacramenti p
ponenda est reliquis
necessariis, unde
& inferius etiam di
cetur, quod perfe
ctio sacramenti can
ti et necessitatis,
ut etiam bis in eadē
missa quandoque
opereat lumere cor
pus Christi.*

Tertio, Vtrum materia huius sacramenti sit pa
nis triticus.

Quarto, Vtrum sit panis azymus, uel fermēatus.

Quinto, Vtrum materia sacra sit vinum de uite.

Sexto, Vtrum sit admiscenda aqua.

Septimo, Vtrum aqua sit de necessitate huius sacrae.

Octauo, de quantitate aquae, quae apponitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & uinum,

A PRIMVM sic proceditur. Videtur qd mate
ria huius sacramenti non sit panis & uinum.
hoc enim sacramentum perfectius debet repr
äsentare passionem Christi, quam sacramenta ue
teris legis: sed carnes animalium, quae erant mate
ria sacramentorum ueteris legis, expressius repr
äsentant passionem Christi, quam panis & vinum.
ergo materia huius sacramenti magis debet esse
carnes animalium, quam panis & uinum.

P. Pret. Hoc sacramentum est ubique celebran
dum: sed in multis terris non inuenitur panis, &
in aliquibus non inuenitur uinum. ergo panis &
uinum non sunt conueniens materia huius sa
cramenti.

P. Prat. Hoc sacramentum competit sanis &
infirmis: sed uinum nocet quibusdam infirmis. er
go aideretur, quod uinum non debeat esse materia
huius sacramenti.

*Sed contra est, quod Alex. * Papa dicit. In fa
cramentorum oblationibus panis tantum, & ui
num aqua permixtum, in sacrificium offerantur.*

*R*ESPON. Dicendum, quod circa materiam
huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt:
quidam enim, qui dicuntur Artotyritae (ut Aug. *
dicit in lib. de heresibus) offerunt panem, & ca
scum in hoc sacramento, dicentes, a primis homi
nibus oblationes de fructibus terre, & ouium ful
si celebratas. Alij uero, scilicet Cataphrygæ, & Pe
puziani, de infantis sanguine, quem de toto eius

A corpore minutis punctionum vulneribus extor
quent, quasi eucharistiam suam confidere perhi
bentur, miscentes eum farinæ, panemque inde ta
cientes, quidam uero, qui dicuntur aquarij, aquam
solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento of
ferunt. Omnes autem hi errores & timiles exclu
duntur per hoc, qd Christus hoc sacramentum sub
specie panis & uini instituit, ut patet Matth. 26. vn
de panis, & uinum sunt materia conueniens hu
iusti modi sacramenti: & hoc rationabiliter. primo
quidem, quantum ad usum huius sacramenti, qui
est manducatio. sicut enim aqua assumitur in sa
cramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis,
quia corporalis ablution communiter fit in aqua,
ita panis & uinum, quibus communius homines
reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum
spiritualis manducationis. Secundo, quantum ad
passionem Christi, in qua sanguis est a corpore
separatus: & ideo in hoc sacramento, quod est me
moriale dominica passionis, sorsum sumitur pa
nis, ut sacramentum corporis, & uinum, ut sacra
mentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum
consideratum in unoquoq; sumetiū: quia ut Anib. *

*t. ad Cor. 11.
super illud.
hoc parvū
nominis testa
mentum est.
to. 5.*

*dicit super epistolam ad Cor. hoc sacramentum
uel ad tuitionem animæ & corporis. & ideo cor
pus Christi sub specie panis pro salute corporis,
sanguis uero sub specie uini pro salute animæ of
fertur, sicut dicitur Leu. 17, quod anima carnis in
sanguine est. Quarto, quantum ad effectum re
spectu totius ecclesie, quæ constituitur ex diuer
sis fideliis, sicut panis conficitur ex diuersis granis,
& uinum fluit ex diuersis uinis, ut dicit * gl. sive illud
Id habet Be
dam in hunc
locū ex Au
gu. to. 3.*

H C *ad* *Cor. 11.*
*super illud.
hoc parvū
nominis testa
mentum est.
to. 5.*

C *ad* *Cor. 10.* Multi uinum corpus sumus, &c.

Ad PRIMUM ergo dicendum, qd licet carnes ani
malium occisorum expressius representent Chri
sti passionem: tamen minus competit ad com
munum usum huius sacramenti, & ad ecclesiasti
cam unitatem significandam.

Ad SECUNDUM dicendum, qd licet non in om
nibus terris nascatur triticum uel uinum: tamen
de facili, ad omnes terras deferri potest, quantum
sufficit ad usum huius sacramenti: nec proprius de
fectum alterius est, unum tñ sine altero consecra
dum: quia non esset perfectum sacramentum.

Ad TERTIUM dicendum, qd uinum in modica
quantitate sumptum, non potest multum ægra
tanti nocere: & tamen si documentum timeatur,
non est necesse quod omnes accipientes corpus
Christi, etiam accipiant sanguinem, ut infra di
cetur. *

Q. 80. art. 18.

ARTICVLVS II.

*Super Questionis
74 Art. secundum.*

Vtrum requiratur determinata quan
titas panis et uini ad materiam
huius sacramenti.

A SECUNDUM sic procedi
tur. Videtur qd requiratur
determinata quantitas panis &
uini ad materiam huius sacra
menti. effectus enim gratia nō
sunt minus ordinati, quam esse
etius naturæ: sed sicut dicitur *
in 2. de Anima, omnium natu
ra constantium, potius est ter
minus & ratio magnitudinis &
augmenti. ergo multo magis in
hoc sacramento (quod dicitur
Tertia S. Thomæ)

*4. dif. 11. q. 2.
ar. 1. q. 3.*

*Lib. 2. de a
nima, tex
41. to. 2.*

G G de piz-

QVAEST. LXXXIII.

De p̄sentiā p̄ prōnomēn hoc, s̄e h̄c: & prop̄terea oportet p̄senteū esse materiam conſerādam. De quantitate vero non fit mēt̄o: quāus locū ſit di- b̄itatiōni quād ad q̄titatē vīni: quā de quātitatē eius ſit mēt̄io in forma confe- ratiōni, dum dicitur, Hic eſt calix: o- portet enim vīnum coniner in calice, ac per hoc quātitatē eius calice non excedere. Sed hot̄ non cogit: quoniam potest lacerdos ha- b̄ere coram ſe mu- los calices plenos, & ſimil omnes co- feccrare, ſicut ſimil confeccrā multas ho- ſtas. Vnde ex quā- titate calicis, non ha- betur determinata quātitas.

SED CONTRA eſt, quod mul- tum opponitur paucū, & magnum paruo: fed nulla eſt ita parua quātitas panis aut vīni, quē nō poſſit confeccrari. ergo etiam nulla eſt ita magna, quā confeccrari nō poſſit.

RESPON. Dicendum, quād quidam dixerunt, q̄ ſacerdos non poſſet confeccrare immenſam q̄titatē panis aut vīni: puta totum panem, qui uēditur in foro, aut totum vīnu, quod eſt in dolio: fed hoc non uidetur eſſe verū, quia in omnib̄ habentibus materiam, ratio determinationis ma- terie ſumit ex ordine ad finē, ſicut materia ferre eſt ferrum, ut ſit apta ſectioni. Finis autem huius sacramenti eſt uſus fideliū, unde oportet, q̄ quātitas materia huius sacramenti determinationi per comparationem ad uſum fideliū non autē po- tent eſſe, q̄ determinetur ad uſum fideliū, qui nūc occurruunt: alioquin ſacerdos paucos parochianos habens, non poſſet confeccrare multas hoſtas. vnde relinquitur, quād materia huius sacramenti, determinetur per comparationem ad uſum fi- delium absolute. Numerus autem fideliū eſt indeter- minatus, unde non poſſet dici, quād quātitas materie huius sacramenti ſit determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quād cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinationam quātitatem, ſecundum comparationem ad formam determinatam: ſed numerus fideliū, ad quoū uſum ordinatur hōc sacramentum, non eſt deter- minatus, unde non eſt ſimile.

AD SECUNDVM dicendum, quād potestas miniſtrorum ecclēſiā ad duo ordinatur. Primō quidē, ad effectum propriū: ſecundō, ad finē effectus: ſecundum autem, non tollit primum, unde ſi ſacerdos intendat confeccrare corpus Christi, propter aliquem malum finem (puta ut irrideat, uel ueneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem ſibi datum perficit sacramentum.

AD TERTIVM dicendū, q̄ baptiſmi sacramentū perficitur in uſu materiæ: & ideo per formam ba- ptiſmi non plus de aqua ſanctificatur, quād quā- tum uenit in uſum: fed hoc sacramentum perfici- tur in confeccratiōne materiæ: & iō nō eſt ſimile.

ARTIC. III.

ARTICVLVS III.

Super Questionis
Artic. tertium.

Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quād ſit panis triticus.

AD TERTIVM ſic procedit. Videtur quād nō requiratur ad materiam huius sacramenti, quād ſit panis triticus. hoc enim sacramentum eſt re- memoratiuum dominicae paſſionis: ſed magis uidetur eſſe cōfōnum dominice paſſionis ordeceus, qui eſt alſerior, & de quo etiam Christus pauit turbas in monte (vt d̄ iōn. 6.) quād panis triticus. ergo panis triticus non eſt propria mate- ria huius sacramenti.

Prat. Figura eſt ſignum ſpe- ciei in naturalib̄ rebus: ſed quād ſrumenta ſunt, quē ha- bent ſimilem figuram grano tri- tici, ſicut far. & ſpelta, de qua etiam in quib⁹ locis panis conſiſtitur ad ultimū huius ſacra- mentū. ergo panis triticus nō eſt propria materia huius ſacra- menti.

Prat. Permifſio ſpeciem ſoluit: ſed uix inueniuntur ſatina tri- tica, quē alterius ſrumēti per- miſionem non habeat, niſi for- te de electis granis ſtudioſe fiat. non ergo uidetur quād panis triticus ſit propria materia huius ſacramenti.

Prat. Illud, quād eſt corru- ptum, uidetur eſſe alterius ſpe- ciei: ſed aliqui conſiſtunt ex pa- ne corruto, qui iam nō uide- tur eſſe panis triticus. ergo uī quād talis panis nō ſit propria materia huius ſacramenti.

SED CONTRA eſt, quod in hoc ſacramento coniueſt Christus, qui ſegrano ſrumēti comparat iōn. 12. dicens, Niſi granū ſru- menti cadens in terrā mortuū fuerit, iſpum ſolum manet. ergo panis ſrumēti, ſicut triticus, eſt materia huius ſacramenti.

RESPON. Dicendum, quād ſicut dictum eſt, * ad uſum ſacramentorum affluitur talis materia, quē cōius apud hoſes in talem uſum uenit. Inter alios autem panes cōius hoſes utunt ſe triticco: nam alii panes ui- den̄t eſſe introducti in huius pa- nis defectum. & ideo Christus creditur in huius panis ſpecie hoc ſacramentum iſtituisse. q̄ etiam panis magis cōfortat ho- minem, & ita conuenientius ſi- gnificat effectum huius ſacri: & ideo propria materia huius ſacramenti, eſt panis triticus.

Artic. huius
queſit. & q.
66. ar. 3.

ponens

ponens tamen solū duas frumenti species, scilicet tritici & spelunam. Habetque fundamentum aliquod in euangelij verbis, quibus Dominus se comparat grano iumenti.

¶ Tertium demum fundamentum, quod magnificat Petrus de Palude est auctoritas quarundam ecclesiarum, quae consecratis panem confessu ex

spelta, quod etiam tangit. Auctor in littera, dum in secundo argumento obiectando afferit, qd de aliis spelta in quibuldam locis panis conficiunt ad viuum huius sacramentum.

¶ Ad quæ quidem fidamenta si libenter reflexerimus, nullum cogentem inde munus habere rationem, nisi ultimum proper auctoritatem Spiritu sancti gubernantis ecclesiam: nam omnes particuli- res conuentudines, venerabiliter sustinuerunt theologi, plures fæcderores consecrare eandem hostiam ut inferius pa- tebit. Et hæc sunt dicta comparando pa- nem ad materiam re- motam. Comparando vero ad materiam proximam, duæ ra- tiones diuersas inducent difficultates occurrit. Prima est, de identitate seu diuersitate inter pa- nem & pastam: se- cunda est, ex diuer- sitate modorum co- quendi pastam. Ob- iuria liquidem vir- dificentia inter pa- nem & pastam cru- dam: reputat enim Scopus probabile ef- fe, quod non diffe- rent specie, quia decoctio non facit, nisi exhalationem humo- ri aquæ, & mistio non est ibi, nisi iux- taposito, & ex pa- ne fit pasta, si mica- digis comprimitur.

Oppositum autem rationabilius videatur: quoniam decoctione applicando actiuia pauciis specie panis facit, sicut maturatio deagresta faciendo vuam, facie deagresta vinum. Ars enim in confectione panis, non concurrens, nisi applicando actiuia pauciis, vt pater ex hoc, quod forma panis est forma substantialis, quod coniunctivu apud fideles, ex hoc qd panis trans- substancialiter in corpus Christi, & accidentibus remanentibus non remaneret panis, qui remane ret cum reliquis accidentibus, si accidens significaret. Vnde & falsum est, quod dum pasta decoquitur in cibano, fiat sola evaporation humidi: decoctio enim digerit, & generat panem, mistione autem, aut iuxta positione nulla opus est noua: sed prima ratiō farinæ cum aqua (ex quibus confecta est pasta) tamquam ex elemen- tis ac materia transiente) decoctione digeritur, & ad terminum deducitur, panem icilicet. Nec admittit ex pane fieri pa- stan, sed micram mollem similem pastam. Acceptabilior autem appareat hac possum contemplari diuersitatem specificam in- ter agrestam, vinum, & acetum ex eisdem viis ob diuersam causam causalitatem: agresta enim est fucus crudus, vinum vero luccus digestus, acetum autem addit exceilsum super calidationem, vt testatur experientia, dum vinum expositum calore accecidit, & cupientes acetum bonum habere, ad loca ca-

A lida dolium transferunt. Ex his enim apparet ex sola caloris differentia ex parte actiui, specie cum progressum posse fieri ex parte materie, licet non temper fiat: non enim differt spe- cie pirum coctum à piro crudo. Diversi vero coquendi modi, scilicet vel assando vel elixando, speciem variare non viden-

tur: panis siquidem elixus, ut lagana, aut frixus (quo erat modo lagana in ve- teri lege offereban- tur), aut affus, ut panis in cibano, & subcineritus, & ho-

Alias grani-

stia, eiusdem viden-

tur speciei quo ad

substantiam solaque

accidentali forma

differre videntur.

Verum in propofi-

to modo, videatur

vtrumque parviper-

dendum, ita quod

nec ex diversitate

specifica, nec ex

identitate specifica,

sufficiens ratio ha-

batur. Sed creden-

do quod nec pasta,

nec panis, nisi affus,

est consecrabilis, ra-

tionem aliunde fu-

mentes, dicimus qd

sciri in sacramento

baptismi aqua à

Christo est instituta,

ita in eucharistia

panis, & quemadmodum ibi aqua in-

telligitur non solunt

substantia aquæ sed

etiam quod sit sub

forma aquæ (& p-

priera aqua sub for-

ma grandinis aut

ninius, non est mate-

ria baptismi) ita per

panem intelligendus

est panis, & secundum

substantiam &

secundum formam pa-

nis. Et per hoc exclu-

duntur quacunque

cōstant ex pasta cru-

da, & similiter quæ-

cumque constant ex

pasta elixa: hec enim

non habere formam

panis (dato quod

panes sint) vñus te-

statur humanus, quo-

B Ad tertium dicendum, quod modica permisio non soluit speciem, quia id quod est modicum, quodammodo assumitur à plurimo: ideo si sit modicus admisio alterius frumenti ad multo maiorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui est materia huius sacramenti: si uero sit magna permisio (puta ex aequo uel quasi) talis permisio speciem mutat, unde panis exinde confectus, non erit debita materia huius sacramenti.

C Ad quartum dicendum, quod aliquando est tanta corrupcio panis, quod soluitur species panis, sicut cum continua- tis soluitur, & sapor, & color, & alia accidentia mutantur, unde ex tali materia non potest confici corpus Christi: aliquando uero non est tanta corruptio, quæ speciem soluat, sed est aliqua dispositio ad corruptionem, quod declarat aliquis immutatio saporis, & ex tali pane potest confici corpus Christi: sed peccat conficiens propter irreverentiam sacramenti. Et quia amidū est ex tritico corrupto, non uidetur quod panis ex eo confectus, possit fieri corpus Christi: quāmuis quidam contrarium dicant.

E his non vñimur ut pane, sed potius hæc comedimus cum pa- ne, & ex hoc ipso profites distinctionem horum à pane. Alſato autem pane solo vñimur ut pane, & propterea credimus ipsum solum esse consecrabilem: materia enim hæc paucas habet assertiones, vnde & Auctor in litera opinione loquitur, cum excludit spelunam & amidum: de quo ad-

huc sub iudice lis est, & mihi videtur dicendum,

ut supra, scilicet, quod si panis confectus ex

eo est absolute panis, potest consecrari.

Nec obflat corruptio tritici, dicen-

tibus alijs triticum non cor-

rumpi tunc, sed ablini &

depurari & alterari,

alijs autem quod

corruptio nihil officit: quoniam non est corruptio

simpliciter: sed corruptio, quæ est via ad ge-

nerationem panis, quam oportere iner-

uenire, probatur ex eo, quod trit-

cum est materia transiens

respectu pasta &

panis.

QVAEST. LXXV,

*Super Questionis
q. Articulugwarz
sum.*

N articulo quarto circa illud, qd de presbytero gratio dicuntur, sciaret quod debet seruare ritum gracie in ecclesia graeca, dubium occurrit ex Petro de Palude i quarto distinctione undecima, oppositum concludente, ex hoc quod gratia sunt schismatizici, nullusque etiam ipsorum debet eis adiungere ac per hoc potest sicut in toro, sic & in parte ab eis discordare. non ergo peccare non ieruans ritum eorum.

¶ Ad hoc dicatur, quod Adutor loquitur de gracie ecclesijs & presbyteris absolute, & non de iisdem schismatibus & propriea optime dicit quod peccare, peruersens ecclesie ritum. Et hinc sequitur, quod etiam tempore schismatis peccaret quia schismati non solitus rectos ecclesiarum, qualis est isto, qui non ex schismate, sed ex ratione ecclesiastica in eis est, ut Gregor. in litera allata testatur.

¶ Quo circa, si presbyter gratus & in graca ecclesia celebra, peccaret non seruando ritum gracie ecclesie, non a schismatibus precepit, sed velut ab ecclesia latuum, quod ibi serueretur. Unde in Concilio Florent. sub Eugenio III. legimus sic. Item in azymo sua seruamento pane tritico corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus confidere debeat, vaunquamque scilicet, iuxta sua ecclesia sua occidentalium, sua orientalium confundendum.

¶ Et cum obiectetur, quod nemo

*¶. dist. 11. q. 4.
2. art. 2. q. 3.
3. q. 5. ca.
Et opus. 1.
4. 6. & 10. 1.
11.*

*¶. 3. art. 3.
aus 3. p.*

*Gl. interlin.
Beatis Iuli.*

*In decret.
lib. 3. tit. 4.
Literas, &
et ultimam
illius tituli.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum debet confici ex pane azymo.

A PROVATVM sic procedit. Videtur qd hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim hoc sacramentum imitari institutionem Christi: sed Christus uideret hoc sacramentum instituisse in pane fermentato: quia sicut legitur Exod. 12. Iudei secundum legem incipiebant uti azymis in die Pasche (quod celebratur quartadecima luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cena, quam celebravit ante diem festum Paschae, ut habetur Ioan. 13. ergo & nos debemus hoc sacramentum celebrare in pane fermentato.

¶ 2. Præt. Legalia non sunt obscuranda tempore gratiae: sed uti azymis, sicut quedam legis ceremonia, ut patet Exod. 12. Ergo in hoc sacramento gratiae non debemus azymis uti.

¶ 3. Præt. Sicut supra dictum est, eucaristia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei, ut supra dictum est: sed seruatio charitatis significatur per fermentum, ut patet in gl. * super illud Math. 13. Simile est regnum celorum fermento, &c. ergo hoc sacramentorum debet confici de pane fermentato.

¶ 4. Præt. Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, non uariantia eius speciem: sed in materia baptismi nulla differentia accidentium aquæ, puta si sit falsa uel dulcis, calida vel frigida. ergo in hoc sacramento aliquam differentiam adhiberi non debet, utrum panis sit azymus vel fermentatus.

SED CONTRA est, quod extra de celebratione missarum cap. Literas, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypholigneo missarum solemnia celebrare presumpsit.

RESPON. Dicendum, quod circum materiam huius sacramenti, duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conueniens: necessarium

F quidem est, ut sit panis triticus (sicut dictum est) * sine quo non perficitur sacramentum: non est autem de necessitate sacramenti, quod sit azymus vel fermentatus, quia in unoquoque confici potest. Conueniens autem est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesie in sacramenti celebratione. Super hoc autem, sunt diuersæ ecclesiarum consuetudines: dicit enim beatus Gregor. in registro, Romana Ecclesia offert azymos panes, ppter ea quod dominus sine illa commissione suscepit carnem: sed certæ ecclesie offerunt fermentatum, pro eo quod verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farina. unde sicut peccat presbyter in ecclesia latinorum, celebrans de pane fermentato, ita peccaret presbyter gratus in ecclesia gratorum, de pane azymo, quasi peruersens ecclesie suæ titul. & tamen consuetudo de pane azymo celebri, rationabilior est. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (ut habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus iudaorum esse debebat, ut habetur Exod. 12. Secundo, quia panis est proprium sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quam divinitatis ipsius, ut infra patet. * Tertiò, quia hoc magis competit sacerdoti fidelium, quæ requiritur ad usum huius sacramenti, secundum illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis syncretitis & ueritatis. habet tamen haec consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter significationem quam tangit Greg. * & in detestationem heresis Nazaritorum, quicunque euangelio miscebant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut legitur Exod. 12. solemnis paschalis incepit in * vesperis quartadecima luna, & tunc Christus post immolationem agni paschalis hoc sacramentum instituit. unde haec dies à Ioan. dicitur præcedere sequentem diem pasche, & à tribus alijs euangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus indeorum non inueniebatur, ut dictum est. * & de hoc supra notatum est plenus in tractatu dominice passionis. †

AD SECUNDVM dicendum, qd confidentes ex azymo non intendunt ceremonias legis seruare: sed conformare se in institutioni Christi: & ideo non iudaizant: alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent: quia iudei panes primitiarum, fermentatos offerebant.

AD TERTIVM dicendum, qd fermentum significat charitatem propter aliquem effectum, quia, si panem facit sapidorem & maiorem: sed corruptionem significat ex ipsa ratione sue speciei.

AD

AD QVARTVM dicendum, q̄ quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (ut dictum est) * ideo magis attenditur circa panem differentia azy mi & fermentati, quām circa aquām baptismi, dīa calidi & frigidi: posset enim tanta esse corruptio fermenti, quod ex eo non posset confici sacramentū.

**¶ Super Questionis
spiritus & finis quarta
Artic. 4. huius
q. ad 4. arg.**

ARTICVLVS V.

Vtrum uinum uitis sit propria materia huius sacramenti.

Nart. 5. memento
Iuradictorū & ap-
pela ad prōpositum,
quād uiam non es-
tā. Cetera. q. ad
ius. non conuenit vinum
sub forma potabili:
sed manducabili.

AD QVINtvM sic procedi-
tur. Videtur q̄ non sit p-
riā materia huius sacramenti
vinum uitis: sicut enim aqua est
materia baptismi, ita uinum est
materia huius sacramenti: sed

in qualibet aqua p̄t fieri baptismus. ergo in quo-
libet uino (puta malorum granatorum, uel moro-
rum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacrm̄, p-
ferim cum in quibusdam terris, uites non crescāt.
¶ Pr̄t. Acetum est quād species uini, quod

de uite sumitur: ut Ifido. * dicit: led de aceto non
potest confici hoc sacramentum. ergo uidetur
quod uinum uitis non sit propria materia huius sa-
cramenti.

¶ 2 Pr̄t. Sicut de ulte sumitur uinum deputatum,
iaciam agresta & mustum: sed de his non vide-
tur posse confici hoc sacramentum, secundum il-
lu. * quod in sexta synodo legitur, Didicimus, q̄
in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio obla-
tionis coniungunt uias, & sic simul utrumque po-
pulo dispensant: praeципimus igitur, ut nullus sacer-
dos hoc ulterius faciat. & Iulius Papa f̄ reprehendit
dictos homines, qui ex pressum uinum in sacramen-
to dominici calicis, offerunt: ergo uidetur quod
uinum uitis non sit propria materia huius sacra-
menti.

SED CONTRA est, quod sicut Dominus se com-
parauit grano frumenti, ita etiam se comparauit ui-
ti, dicens Ioan. 15. ego sum uitis vera: sed solus pa-
nis de frumento, est materia huius sacramenti, ut
dictum est. * ergo solum uinum deuite, est pro-
pria materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, quod de solo uino uitis
potest confici hoc sacramentum. Primò quidem,
propter institutionē Christi, qui in uinō uitis hoc
sacramentum instituit, ut patet ex eo qđ ipse dicit
Math. 26. circa institutionē huius sacramenti, nō
bitauit modo de hoc genimine uitis. Secundò,
quia sicut dictum est, * ad materiam sacramento-
rum affluitur id, quod proprie & communiter
habet talem speciem. Proprie autem uinum dici-
tur, quod de uite sumitur: ali: vero liquores, uinū
dicuntur, secundum quandam similitudinem ad
uinum uitis. Tertio, quia uinum uitis magis com-
petat effectui huius sacramenti, qui est spiritua-
lis letitiae: quia scriptum est, quod uinum letificat
cor hominis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illi liquores
non dicuntur proprie uinum, sed secundum simi-
litudinem. Potest autem uerum uinum ad terras il-
las deferriri, in quibus uites non crescunt, quantum
sufficiat hoc sacramentum.

AD SECUNDVM dicendum, quod uinum fit acc-
tum per corruptionē: unde non fit redditus de acc-
to uinum, ut dī 8. Meta. * & ideo sicut de pane

A totaliter corrupto non potest confici hoc sacrm̄,
ita nec de aceto. Potest tamen confici de uino ace-
fcenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptio-
nem: licet peccet conficiens, ut prius dictum est. *

AD TERTIVM dicendum, q̄ agresta est in via ge-
nerationis: & ideo nondum habet speciem uini, &
propter hoc de ea non potest confici hoc sacrm̄.

**Art. 3. huius
q. ad 4. arg.**

mustum autem iam habet speciem uini: nam eius
dulcedo attestatur digestioni, quā est completio à
naturali calore, ut dī in 4. Meteo. * & ideo de mu-
sto potest confici hoc sacrm̄: non tñ debent vuas i-
tegræ hūc sacro misceri: quia iam effet ibi aliquid
preter uinum. Prohibetur etiam ne mustū statim
expressum de uia, in calice offeratur: quia hoc est
indecess propter impuritatem musti. Potest tamē
in necessitate fieri: dicitur * enim ab eodem Iulio
Papa, si neccesse fuerit, botrus in calicem prematur.

**Lib. 4. c. 2. p. 2
rum a prima**

ARTICVLVS VI.

**¶ Super Questionis
74. Artic. sextum.**

Vtrum aqua sit uino permiscenda.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̄ aqua non sit uino
permiscenda. Sacrificium n. Christi figuratum fuit per obla-

**Fed. loco in
arg. casato.
& hf. de co-
ficer. diff. 2.c.
cū omne cri-
me, in med.**

tionem Melchisēdech, qui Genel. 4. non legitur obtulisse, nisi
panem & uinum. ergo uidetur quod in hoc sacramento non
debeat adiungi aqua.

¶ 2 Pr̄t. Diuerorum sacramē-
torum diuersa sunt materie:
sed aqua est materia baptisimi.
ergo non debet assumi ad mate-
riam huius sacramenti.

¶ 3 Pr̄t. Panis & uinum sunt materia huius sacra-
menti: sed pani nihil adiungitur. ergo nec uino de-
bet aliquid adiungi.

SED CONTRA est, quod Alexand. * papa scribit:
In sacramentorum oblationibus, quā inter mis-
sārū solēnia Domino offeruntur, panis tan-
tum & uinum aqua permixtum, in sacrificium of-
ferantur.

**Alex. 1. ep. 5.
ad omnes fi-
deles a me-
dio illius.
to. 4. Cōcil.**

RESPON. Dicendum, quod uino, quod offertur
in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo qui-
dem, propter institutionē: probabilitē enim cre-
ditur, quod Dominus hoc sacramentum institue-
rit in uino aqua permisto, secundum morem illius
terræ. unde & Prouerb. 9. dicitur, Bibite uinum,
quod miscui uobis. Secundo, quia hoc conuenit
repräsentationi dominicæ passionis. unde dicit
Alex. Papa. Non debet in calice Domini aut uinum
solum, aut aqua sola offerri: sed utrumque permis-
tum: quia utrumque ex latere eius in passione sua
proflixissime legitur. Tertiō, quia hoc conuenit ad si-
gnificantē effectū huius sacramenti, qui est

**Alex. 1. ep. 5.
ad oēs orth.
a medio illius
tom. 1. Concil.**

unio populi Christiani ad Christum: quia ut Iulius
Papa dicit, tuidemus in aqua populum intelligi, in
uino uero ostendi sanguinem Christi. ergo cum in
calice uino aqua miscetur, Christo populus adun-
catur. Quartō, quia hoc competit ad ultimum effectū
huius sacramenti, qui est introitus ad uitam aeternam.
unde Amb. * dicit in lib. de sacramētis, redun-
dat aqua in calicem, & fatit in uitam aeternam.

**Hf. de cōfse.
dist. 2. c. cū
omne crīme,
circa medi-**

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut Amb. * di-
cit ibidem, sicut sacrificiū Christi significatum est p-
oblationem Melchisēdech, ita etiam significatum
est per aquam, que in eremo fluxit de petra, secūdū
est lib. 5. de sa-
era. cap. 1. 2
medio 4.
Eod. lib. 5. c.
1. to. 4.

Tertia S. Thomæ. GG 3 illud.

QVAEST. LXXI III.

Illud primæ Corinth. 10. Bibeant autem de spiritali consequente eos petra.

Ad secundum dicendum, quod aqua assumitur in baptismo ad usum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad usum refectionis, secundum illud Psal. 22. Super aquam refectionis educavit me.

Ad tertium dicendum, quod panis ex aqua & farina conficitur: & ideo cum in aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

Super Quæst. 74. Articleum septimum.

ARTICVLVS VII.

In ar. 7. circa aquam, ex qua fit panis pro facramento, videtur ratione littera in calecione q. 3. q. 4. q. 5. q. 6. articuli, ad probandum quod oportet esse aquam veram & natu- ralem, & suscepisse illam lib. 2. cap. 1. rationabilem. A capit. 2. inter autem sit necessaria cogitatione opus est.

& ratio est eadem cum superioris dictis de diversis speciebus granorum componentium panem: quia enim ad sacramentum sufficit, si fit verus panis, si panis verus potest fieri ex aqua artificiali, (puta rosacea) consequens est, quod non est de necessitate sacramenti aqua naturalis. An autem panis consecutus ex farina & aqua rosacea, est verus panis, experientia comprobandum est, in quo differet ab aliis panibus, nam si solo odore rotarum differre apparet, credentes ipsum eundem esse speciem cum alijs, cum aqua non sit pars essentiae panis: sed materia transiens eundem: non enim permanet aqua secundum seipsum in pane: sed panis est ter anter finem tia res relutans ex co & medium. milione farinæ & aquæ per partem decoctionem: non est autem remor dum uerarum specierum res posse esse materiam transeuntem respectu aliquicunq; etiam homogenei, ut patet de his, ex quibus generatur sanguis.

Et hæc etiam sufficiant pro octavo articulo.

RESPON. Dicendum, quod iudicium de signo, sumendum est ex eo, quod significatur. Apposito autem aquæ ad unum refertur ad significandam participationem huius sacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam mistam vino, significatur populus adunatus Christo, ut dictum est: sed & hoc ipsum quod de latere Christi pendens in cruce aqua proflixit, ad idem refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi.

Ar. preced.

ARTICVLVS VIII.

Fsti. Dictum est autem supra, quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materia: ulti autem fidelium non est de necessitate sacramenti: sed est aliquid consequens ad sacramentum. & ideo consequens est, quod appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod uerbum illud Cypriani est intelligendum, secundum quod dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. & sic similitudo illa attenditur quatum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vii.

Ad secundum dicendum, quod effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat sanguis: sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis, sed ab demoni frandali effectum passionis, qui est ablutio à peccatis, & refugium contra ardorem concupiscentia: & ideo aqua non leorū offertur à uino in sacramento, sicut uinum offertur leorum à pane: sed aqua offertur uino permista, ut ostendatur quod uinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tanquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum quod adiungitur uino.

Hoc tertiū dicendum, quod quia admixtio aquæ ad uinum non est de necessitate sacramenti, non refert quantum ad sacramentum necessitatem, quemque aqua miscetur uino, siue naturalis, siue artificialis, ut rosacea: quamvis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalē & ueram: quia de latere Christi pendens in cruce aqua uera prefluxit, non humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt, ad offendendum quod corpus Christi erat uere compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quod erat compositum ex quaruor humoribus, ut Innocentius tertius dicit in quadam decreto. * quia uero admixtio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, ut pote constituit substantiam panis, si farinæ admiceretur aqua rosacea, vel quicunque alius liquor, quam uera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non est verus panis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debet in magna quantitate apponendi.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod oporteat aquam in magna quantitate apponi, sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua, unde dicitur Ioan. 9. Qui uidit, testimoniū posset habere: sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate ponatur, ergo uidetur, quod aqua debet apponi in magna quantitate.

Propter. Parua aqua multo uino admixta, corruptitur: quod autem corruptum est, iam non est: ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramento: & nihil apponere: sed non licet nihil apponere, ergo non licet parum apponere.

Propter. Si sufficeret parum apponere, per consequens est, si sufficiens, quod uita aquæ in totum dolium projectetur: sed hoc uidetur ridiculum, ergo non sufficit, quod parua quantitas apponatur.

SED CONTRA est, quod extra de celebratione misericordi: * Peccatoris in suis partibus inolevit abusus,

abfus, uidelicet quod in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesie generalis, plus in ipso sit de uino quam de aqua pondendum.

R E S P O N S O. Dicendum, quod circa aquam adiunquam uino, sicut Innocentius tertius* dicit in quadam decreta, triplic ex est opinio: quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta uino per se manet vino conuerto in sanguinem: sed haec opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecratio nem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut

Aliud est enim Ambr.† dicit in lib. de Officiis, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem autem pateretur corpus significatur, alioquin non totum adorari posset, ritecur ueneratione latriæ. & ideo alii dixerunt, quod sicut uinum conuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quae de latere Christi fluxit: sed ne hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc aqua seorsum consecraretur à uino, sicut uinum à pane. & ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuertit uinum, & uinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponenteret de aqua, quod conuerteretur in uinum: & ideo semper tuius est parum de aqua apponere, & præcipue si uinum sit debili: quia si tanta fieret apposita aqua, ut solueretur species uini, non posset perfici sacramentum. unde Iulius Papa* reprehendit quoddam, qui panū lineum musto intinctum, per totum annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua parenti eius lauant, & sic offerunt.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod sufficit ad sacramentum significationem, quod sentiat aqua, cum apponitur vino: non autem oportet, quod sit sensibilis post missionem.

A D S E C U N D U M dicendum, quod si aqua omnino apponetur, totaliter excluderetur significatio: sed cum aqua in uinum conuertitur, significatur quod populus Christo incorporatur.

A D T E R T I U M dicendum, quod si aqua apponetur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam uino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

Super Questionis
fratrum sine qua non
articulum primum.

QVAESTIO LXXV.

D e conuersione panis et vini in corpus
& sanguinem Christi, in octo articulos dividia.

T Itulus ut sonat. In corpore cœlio clara est, & de pœtria dicuntur. pmo, quod sola si de tenetur: secundo, quod est conueniens, & affectus triplic ex conuenientia: tertio recaueretur, quorundam dicendum oppositum, & ex verbis Christi, & confessione Berengarii de confect. dist. 2. ergo Berengarius confutans.

Circa præsentis & deponimus articulo- rum doctrinam, ac magistrum pro clari-

A aut in pristinam materiam resolutur.

¶ Quartò, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quintò, Vtrum in hoc sacro post conuersionem remaneant accidentia panis & uini.

¶ Sextò, Vtrum facta consecratio, remaneat in hoc sacro forma substantialis panis.

¶ Septimò, Vtrum ista conuersione fiat in instanti.

¶ Octauò, Vtrum haec sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum veritatem.

A D PRIMVM sic procedit.

Vñq; in hoc sacro nō sit corpus Christi fīm ueritatis, sed solum fīm figuram, uel sicut in signo. dñs enim Ioan. 6. q; cum Dominus dixisset, Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodicit quicquam: quasi diceret fīm expositionem Aug.* super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quia locutus sum, non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, & bibitum illum sanguinem, quem futuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum autem quod uobis commēdai, spiritualiter intellexit, uiuificabit uos, caro autē non prodest quicquam.

¶ 2 Præt. Dñs dicit Matth. ult. Ecce ego vobis fīm sum omnibus diebus, usq; ad cōsumationē seculi: quod exponens Aug. * dicit, donec seculum finiat, fīm est Dñs: sed in nobiscū est veritas Dñi: corpus n. in quo resurrexit, in uno loco oportet esse, ueritas autē eius ubiq; diffusa est. non ergo fīm ueritatē est corpus Christi in hoc sacramēto, sed solum sicut in signo.

¶ 3 Præt. Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conueniat: tali enimatione posset esse ubique: sed corpus Christi est uerū corpus, & est in celo, ergo uidetur quod non sit secundum ueritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4 Præt. Sacra ecclesiæ ad utilitatem fideliū ordinantur: sed fīm Gregor. * in quadam hom. regulis reprehendit, quod querebat corporalem Christi præsentiam, apostoli etiā impedi-

Tertia S.Thomæ.

tate & ampliori intellectu difficultatū, secundum est ex auctoritate sacre scriptura de existentia corporis Christi in la-

camento eucharistie nihil aliud haberi expresse, nisi uerbū talitatis, dicentis. Hoc est corpus meum:

oportet enim verba hac uera esse. Et quoniam verba sacræ scripture exponuntur dupliciter, (vel proprie vel metaphorice) primus error circa hoc fuit interpretationum hac Domini verba metaphorice, quem Magister

sen. in dist. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur.

Et consilium vis reprobationis in hoc, q; verba Domini intellecta sunt ab ecclæsa

proprie, & proprie- lecta.

Articulū. 1. Cor. 11. 25.

Supr. q. 95. a. 3. cor. pr. & inf. q. 76.

Et consilium vis reprobationis in hoc, q; verba Domini intellecta sunt ab ecclæsa

proprie, & proprie- lecta.

Articulū. 1. Cor. 11. 25.

In Ps. 98. nō p. 1. sc. m. c. expo. to. 8.

Referit hoc de confec.

d. dist. 2. c. pr. 1.

Et patet extra de summa Trinit. & fid. cah. si miter credimus, ubi utrumque simile dicitur sub his verbis, Christi cor-

pus & sanguis in sacra-

mento altaris sub speciebus panis &

vini veraciter con-

nentur, & haec quod ad primum. Et sequitur, Transubstantiationis

pane in corpus, & vi-

no in sanguinem po-

testare diuina & haec

quod ad secundum.

Et quoniam variè sue

runt opiniones, mul-

ti sermoneque sunt ar-

gumenta circa haec

implicaria mentes

etiam eruditorum,

prænotandum est,

& ante oculos sem-

De regulâ

h. Greg. ho.

ni. 38. i. euā.

G G 4 Fer